

16.62x28.14	1/5	עמוד 68	הארץ - גלריה	04/02/2022	80503759-7
הוצאת ספריסאל תשאל אותי לעולם - מאת נטליה גינצבורג - 25910					

פרדוקס גינצבורג

לא פחות משישה ספרים של נטליה גינצבורג ראו אור בעברית בשנתיים החולפות, בהם קובץ מאמרים ושני כרכים של מחזותיה. הם מחזירים לשיח המקומי את הסופרת הגדולה, שמיטיבה לטוות דרמות משפחתיות, לשלב בין הטרגי לקומי ולתפקד גם כאינטלקטואלית ציבורית המנסחת תובנות מזהירות

דרור משעני

ת הרשימה הזאת צריך להתחיל בסיפור כתיבתה. ככה זה קרה: באוקטובר ראיתי שבהוצאת מאגנס פורסם ספר מאמרים של הסופרת האיטלקייה נטליה גינצבורג. כיוון שאני אוהב את הרומנים שלה ולפני כשנה נהניתי מ"המידות הקטנות", קובץ מסות שלה שיצא בסוף 2019 בהוצאת תשע נשמות, קניתי את הספר, "אל תשאל אותי לעולם", קראתי אותו והצעתי לעורך מוסף זה לכתוב עליו רשימה. בשיחה עודכנתי שבהוצאת הספרייה החדשה בדיוק פורסמו מחזות של גינצבורג ונשאלתי אם ארצה לכתוב גם עליהם. הסכמתי. בדלת דפק שליח עם מעטפה גדולה. 11 מחזות בשני כרכים. עוד אני קורא במחזות, הגיעה הודעה מהעורך: בתשע נשמות הופיע הספרון "צ'כוב" מאת גינצבורג, פרופיל ביוגרפי של הסופר והמחזאי הרוסי; ובהוצאת הספרייה החדשה פורסמו גם כרך פרוזה שלה ששמו "חמישה רומנים קצרים", המובאים בתרגום מעודכן ולצידם חמישה סיפורים שלא תורגמו לעברית לפני כן.

גבי הכריכות מבטיחים המו"לים שבקרוב יפורסמו ספרים נוספים. מה מסביר את הנוכחות הזאת של גינצבורג? פרי, העורך שלו אנחנו חייבים את רוב תרגומי גינצבורג, מסביר שהעניין הגובר בה קשור בהצלחה של אלנה פרנטה. "אם פרנטה היא החברה, גינצבורג היא המנטור", הוא מצטט ביקורת מה"גרדיאן" על גב כרך יצירות הפרוזה. אבל לי נדמה שהתחייבה קשורה גם בהיעדה, בחלל שהיא נועדה למלא. גינצבורג, כפי שאפשר לראות כבר מרשימת הספרים שראו אור באחרונה, היא סופרת כמודל הישן של הסופר ההולך בגדולות. היא כותבת רומנים וסיפורים, מחזות ומסות, רשימות על אמנות ומאמרים פוליטיים. היא מחזירה לשולחן הספרים החדשים משהו מהדמות ומהקול מעוררי הגעגוע של "סופר השבט", אבל הקול הזה, מגרונה, נשמע אחרת (קצת כמו סופרת מצוינת נוספת, ושונה מאוד מגינצבורג: סימון דה'כובאר). ייתכן שאנחנו כבר לא רוצים לשמוע את הקול הזה מאבות ספרותיים סמכותניים ויודעי-כל – אבל מגינצבורג אנחנו מוכנים לקבל אותו בשמחה.

מה שעוד צריך לומר הוא שנדמה כי מכול הגינצבורגים מעיד על חיוניות של שוק הספרים בישראל. מרבית לבכות את המ"שבר שפוקד אותנו, בעיקר את ההוצאות הגדולות, להתלונן על היעדר הקוראים, וכל זה כנראה נכון. מצד שני, נדמה שהמשבר יצר התפוצצות יצירתית בשוליים ההולכים ומתרחבים של הע"נף, בעיקר בכל מה שקשור בתרגום. אני לא חושב שיש מקומות רבים בעולם שבהם סופרת כמו גינצבורג נוכחת כך – ואין לזה קשר ליהדות שלה, שהיא ממילא לא יסוד מרכזי בכתביה, בטח לא בספרים שהופיעו עכשיו.

ברשימה זו לא אוכל לכתוב על כל הספרים שהוזכרו כאן. את רכז בספר שממנו התחלתי, "אל תשאל אותי לעולם", ובמחזות לספרים האחרים, במיוחד לכינוס יצירות הפרוזה בספרייה החדשה, יש להקדיש עיון נפרד. לא איכנס גם למריכות שכבר התעוררו ביני העורכים ולשאלת התרגומים והטעויות שנפלו או לא נפלו בספרים. אני לא קורא איטלקית אבל קראתי את גינצבורג בשפות אחדות – ולתחושת, ככל הספרים שפורסמו עכשיו בעברית

ספרים | "הארץ", רחוב שוקן 21 תל אביב 6653207

עורך: עדי ערמון סגן עורך: אבנר שפירא
עורכת גרפית: אלה סיוי מפיקה: רוני הוברמן
איור השער: ערן וולקובסקי
sfarim@haaretz.co.il

25.44x29.02	2/5	68	עמוד	הארץ - גלריה	04/02/2022	80503762-1
הוצאת ספריטאל תשאלני אותי לעולם - מאת נטליה גינצבורג - 25910						

נטליה גינצבורג, 1990 לערוך מספרת על נשים שהתייאשו, שלא היו חזקות מספיק לשרוד
צילומים: גטי אימג'ס, Ulf Andersen / Aurimages / Bruno Mosconi / AP.AFP

פדריקו פליני. חיבור בין האימה לזוהר

איטאלו קאלווינו. קריסת המודלים של חיים משותפים

אנטון צ'קוב. הסופר האהוב על גינצבורג

נשמרו הדיקו והמינימליזם הלשוני שהכרחי לכתובת והחיות של הדיבור הגינצבורגי (מוכן שבמחזות הוא נוכח יותר מאשר ברשימות לעיתון). בקיצוה לכל המתרגמים והעורכים – ברכות.

התבוננות יבשה ושיחה חיה

אז מה מביאה גינצבורג לשולחן הספרים החדשים ואיך היא עושה זאת? נתחיל בספר הרשימות. באחרית הדבר של העורכת, מנואלה קונסוני, מכונים 33 הטקסטים הכלולים בקובץ "מסות". לדעתי, רובם המכריע אינם מסות אלא רשימות או מאמרים, להוציא את המסה הפותחת את הספר, "הבית", ועוד שניים או שלושה טקסטים בסופו. יותר מזה: גינצבורג היא מחברת רשימות יותר טובה ממחברת מסות. אם מישהו ישאל אותי באיזה ספר להתחיל – "המינות הקטנות" או "אל תשאלני אותי לעולם" – אציע לו את האחרון. משחו בקיצור של הרשימה לעיתון וכישירות הלשונית שלה מתאים מאוד לכתובה החסכנית של גינצבורג.

הקובץ הוא מוכרת מימים שבהם סופרות ובעיקר סופרים כתבו רשימות בעיתון. טורים. רוב הרשימות פורסמו בין 1968 ל-1970 בעיתון "לה סטמפה". המימים האלה כמעט חלפו – בעיקר כי לעיתונים אין כסף לשלם, אבל גם מפני שלטוג ההתבוננות שסופרים יכולים להציע ב-2,500 מלה יש פחות ביקוש.

במה מתבוננת גינצבורג? במה לא. בתשוקה לנדל"ן, בפסיכואנליזה ובפסיכואנליטיקאים, ביחסי הורים וילדים, בקונה ("כעת אנו הופכים להיות מה שאף פעם לא רצינו להיות, כלומר וקנים"). כמה מהרשימות – למשל, "עבודות הבית" המצוינת, העוסקת ביחסי הורים וילדים מבוגרים – מתחילות בהתבוננות היבשה המוכרת מהפרוזה, אבל נהפכות למופעים וירטואוזיים של כתיבה ביקורתית.

במאמרים אחרים, ההתבוננות מעפילה לרגעי תוכנה מזהירים; למשל, כשגינצבורג כותבת על אמנות, על הקולנוע של רומן פורנסקי או על סרט קצר של סמואל בקט. הנה כך היא מצליחה לתפוש את הקסם החמקמק של סרטי פדריקו פליני: "בעולם שלו, האימה והוורר נראים צמודים ומחוברים. צימוד כזה מייצר תורו אינסוף צימודים ואינסוף תערובות והשתקפויות. הנשים

לקולנוע" ("עולם מכושף") או "מאחר שאינני מבינה במוזיקה" ("אל תשאלני אותי לעולם"), אבל יסתיים במקום גבוה לא פחות. הרשימה "מאה שנים של כדירות" מאפריל 1969, למשל, מתחילה בכך שלגינצבורג אין לכאורה מה לומר כאשר היא נשאלת אם הרומן, כצורה ספרותית, נמצא במשכה אבל היא נגמרת במחשבה תיאורטית מסחררת על אופיו של הרומן ועל היום שאחרי: "אנשי העתיד יתנפחו מרוב רומנים בלתי כתובים, וסיפורים מחתרתיים וסודיים יסתובבו במעמקי האדמה. כדי להרוות את צימאונם הסודי, אנשים ימציאו תחליפים. כשם שיהיו טבליות וביסקוויטים סינתטיים כתחליף ללחם ולמים, כך יהיו תחליפים לרומנים... כך יחלפו המאות. יום אחד ייוולד הרומן מחדש, מאפרו שלו, כמו עוף החול. שכן הוא אחד מאותם דברים חסרי תועלת והכרחיים בעת ובעונה אחת: הוא חסר כל תועלת שהרי אין לקיומו שום סיבה נראית לעין ואף מטרה ואף על פי כן הוא הכרחי לחיים כמו לחם ומים".

נראות כמו ציפורים או דגים והגברים נראים כמו נשים; הקשישים נראים כמו ילדים והילדים – כמו קשישים... ההשתקפויות הללו נראות לנו מעוררות רחמים וקורעות לב, כאילו הצביעו על פגם, כיש מזל וחולי. אף על פי כן נראה שהן מצביעות גם על נדיבור תם של החיים, המפורים לכולם את מתנותיהם ביד רחבה – בצורה חסרת טעם אך מלאה הוד" ("עולם מכושף", ספטמבר 1969). בדור של גינצבורג באיטליה, דור סופרים יוצא דופן באיכותו (מתי נוצף בתרגומי יצירות של ליאונרדו שאשא?), נענו יוצרים לא מעטים למודל של הסופר כאינטלקטואל ציבורי: הדוגמה המובהקת היא איטאלו קאלווינו, ידיד של גינצבורג ושותפה לעבודה בהוצאת רת. אצל קאלווינו, מסה מתחילה בדרך כלל מקריאה באובידיוס או בדנטה, מציטוט מליאופרדי. אצל גינצבורג זה יתחיל אחרת, כאילו מלמטה: בדרך כלל בגוף ראשון ("בשנת 1944, בחדש אוקטובר, הגיעתי לרומא בחיפוש אחר עבודה", מתוך הרשימה "עצלות"), במשפט מציטוט מקטנינים כמו "אינני רואה את עצמי כלל כמומחית

מה שעוד נפלא אצל גינצבורג הוא שהרשימות שלה הן תמיד

8.51x26.94	3/5	69	עמוד	הארץ - גלריה	04/02/2022	80503760-9
הוצאת ספריסאל תשאלו אותי לעולם - מאת נטליה גינצבורג - 25910						

הדלת הלא־נכונה: כל המחזות ב'

נטליה גינצבורג

תרגמה מאיטלקית: שירלי פינצי לב, עורך: מנחם פרי. הוצאת הספריה החדשה, ספרי סימן קריאה / הקיבוץ המאוחד, 166 עמודים, 88 שקלים

איפה הכובע שלי? כל המחזות א'

נטליה גינצבורג

תרגמה מאיטלקית: שירלי פינצי לב, עורך: מנחם פרי. הוצאת הספריה החדשה, ספרי סימן קריאה / הקיבוץ המאוחד, 267 עמודים, 92 שקלים

אל תשאלו אותי לעולם

נטליה גינצבורג

תרגמה מאיטלקית: אספיר מילמן, עריכת תרגום: אמוץ גלעדי, עריכת מדעית: מנואלה קונסוני, עריכה: בני מר. הוצאת מאגנס, 245 עמודים, 98 שקלים

גם קצת סיפורים. הרשימה "תיאטרון הוא מלים", למשל, נפתחת בתיאור שיחה. שימו לב שלמשפט האחרון בפסקת הפתיחה אין תפ"קיד חוץ מאשר להשלים את בניית השיחה הזאת כסיפור חי בדמיונם של הקוראים: "מישהו אמר לי שגולדוני הוא מחזאי בורגני. עניתי שזה נראה לי טיפשי לחלוטין. וכך השיב לי בן שיחי: את לא מבינה כלום בתיאטרון. התפישת שלך לגבי תיאטרון היא ריאקציונרית, שמרנית, בורגנית. עניתי לו שאין לי שום תפישת לגבי תיאטרון ואני שונאת את שם התואר 'בורגני'. אני חשה תמיד שמשמשים בו על ימין ועל שמאל, ובאופן שגוי. השיחה הזאת התקיימה בטלפון, לפ"ני כמה ימים, בשעה אחת עשרה בלילה".

הקצב של החיים הפרטיים

כפי שאפשר לראות מהציטוט הקודם, גינצבורג היא סופרת של הדיאלוג. היא מצליחה באמצעות הדיבור הישיר, במשפט או שניים, להעמיד סיטואציה ודמות. צ'כוב היה הסופר האהוב עליה וזה גי' כה לכן, על אף שלא הכרתי קודם לכן את כתיבתה לתיאטרון — לא הופתעתי לגלות שחיברה מחזות.

11 המחזות, שנכתבו בין 1965 ל-1991, הם המשך טבעי של הרומנים והסיפורים שלה. הם מתרחשים באותם מרחבים — דירות סתמיות של משפחות מהמעמד הבינוני, וילות שידעו ימים טובים יותר בפרברי רומא, בתי כפר מוזנחים. גם הדמויות אותן דמויות — אנשים שחיהם שכריים, שמצבם הכלכלי לא יציב, מובטלים מכורח או בטלנים מבחירה, לעתים עובדים בעבודות שלא ברור למי הן נחוצות ואם אפשר להתפרנס מהן (סופרים, מתרגמי ספ"רות מתח, מזכירות). נדמה שכולם ביוזבו את חייהם או שהם מבזבזים אותם לנגד עינינו.

כמעט שאין אצלה דרמות שאינן משפחתיות, אולי אפילו זוגיות ממש. בעלים מתעלמים, מתעללים, כוגדניים; נשים מיואשות, מב'קשות לנטוש — או להסתגר, מחפשות גבר קשוב יותר ואהבה, ב'גדות, עושות ילדים בלי להתכוון. ההריון תמיד מפתיע את כולם.

8.07x26.68	4/5	עמוד 70	הארץ - גלריה	04/02/2022	80503761-0
הוצאת ספרים אל תשאל אותי לעולם - מאת נטליה גינצבורג - 25910					

המשך מהעמוד הקודם

חוסר התקשורת בין מי שאמורים להיות בני זוג או קרובי משפחה הוא מוחלט, טרגי, ומוליד דרמות מצחיקות ומכאיבות על הקושי לחיות ביחד, ומצד שני, על האומללות שבבדידות.

הגברים והנשים, נדמה, סובלים כמעט באותה מידה – אבל הנשים מתאבדות יותר. כמה מהן עושות זאת מתוך ייאוש או מח" נק או בגלל בגידה. הגברים לא מתאבדים. הם ממשיכים לחיות בקהותם. המחזה הקצר "דיאלוג" (מאי 1970) הוא דוגמה טובה, בלי התאבדות בסופו: אשה מנסה להודיע לבעלה שהיא עוזבת אותו אבל לא מצליחה כי הוא עסוק בהשפלתה ("את תמיד עוזבת הכל באמצע. אין לך שום יציבות. ממש איך"); כשהיא מצליחה לכסוף – מתברר שהגבר שאיתו קיוותה להתחיל חיים חדשים התחרט, והיא נשארת עם הבעל.

כך תיאר קאלווינו את הדרמה שמעסיקה את גינצבורג, במ" כתב שכתב לה מפריז בנובמבר 1977, אחרי קריאת אחד מס" פריה: "נכתבתך) נוכח הקצב של החיים הפרטיים של כל כך הרבה אנשים בימינו, השבריריות של מערכות היחסים, השו" פויות שנוצרות ואו מתפוררות, אנשים שמבקשים זה את זה ואו בורחים זה מזה, מתוך חיפוש של משהו שאף אחד לא יודע מהו, בגלל הקריסה של כל המודלים של חיים משותפים" (התרגום מאנגלית שלי).

במה שונים המחזות מהסיפורים? אולי בכך שבחל" קם האיוון בין הטרגי לקומי שונה במקצת, נוטה יותר לצד המגוחך. זה קורה גם בגלל כמה מהטכניקות לייצוג הבדי" דות שגינצבורג משתמשת בהן: אנשים מרכיבים לספר סיפורי רי חיים כואבים לאנשים שהם לא מכירים ובלי שהתבקשו, בסיטואציה לגמרי לא הולמת, כמו במחזה "המודעה" או ב"ראיון", מחזה יפהפה מ-1988.

האם רציתי, בזמן קריאת המחזות, לראות אותם מוצגים על במה? לא בטוח, אולי למעט אחד או שניים, שעושים שימוש יפה בקפיצות בזמן, ושאפשר היה לדמיין איך שחקנים ותלבושות ואיפור עוזרים להם להעביר את הבזבוז והחמצת החיים – בעי" קר "הראיון", וגם "הכורסה", מחזה עצוב מאוד מ-1985. אבל רוב הזמן לא היה אכפת לי באיזו "צורה" כתוב הטקסט. העיקר היה להיות בתוך המובלוגים העגמומיים, בשיחות האכזריות של אנ" שים שלא יודעים לנסח מה הם מרגישים, ושמונסיים בכל זאת, אבל שנדמה כי עושים זאת תמיד כשכבר מאוחר מדי.

בלי ייפוי ואידיאליזציה

או למה אנחנו מוצפים בגינצבורג? אין לי באמת תשובה, אבל יש פרדוקס שמעניין להצביע עליו.

קאלווינו, במאמר שכתב על "נטליה גינצבורג והאפש" רויות של הרומן הבורגני", איפיין את דמויות הנשים בפרווה שלה כך: הן שוליות, חלשות, תלותיות. במאמר אחר ("האשה האחרונה עלי אדמות", 1947) הוא כתב: "יש דורות של נשים שלא עשו דבר מלבד לצפות ולציית; הן ציפו להיות נאהבות, להינשא, להיעשות לאמהות, לגלות שבעליהן בוגדים. אלה הגי" בורות שלה".

הנה, אולי, הפרדוקס: דווקא בתקופה שבה סופרים וסופרות מבקשים לכתוב סיפורים של גיבורות חזקות, מועצמות, כולל גיבורות על ורוצחות סדרתיות, אנחנו מבקשים לקרוא גם את גינצבורג, שמספרת על נשים שהתייאשו, שלא היו חזקות מס" פיק לשרוד. זה, למשל, גורל האשה בסיפור "האם", מתוך קור" בץ "צירות הפרווה שראה עכשיו אור, סיפור שחתם את מרתון הקריאה שלי בגינצבורג, ושפרי קובע בצדק שהוא יצירת מור" פת. הוא מספר על אשה מרוחקת רגשית מבניה, שלא רצתה להיות אמא, שלא מעיזה למרוד בהוריה, שחיה רק כאשר היא מתרחקת ממשפחה ומנהלת רומן חשאי, שמסיימת את חייה בדרך טרגית, ומותה הוא אפילו לא הסוף של חייה העצובים. היא לא האשה היחידה עלי אדמות, נכון, אבל גם את הסי" פור שלה, שגינצבורג מספרת בלי לייפות, בלי לעשות לו אידיאליזציה, חשוב לנו כנראה להמשיך ולשמוע. ■

26.28x31.45	5/5	80	עמוד	גלריה - הארץ	04/02/2022	80504457-3
הוצאת ספריסאל תשלי אותי לעולם - מאת נטליה גינצבורג - 25910						

יום שישי ג' באדר א' תשפ"ב, 4 בפברואר 2022

ספרים

הנבחרים

החדשים של
מישל וולבק
ואיי ויווי

79

דרור בורשטיין
הולך אל הנמלים

70

רוקים, אלמנים
וגרושים מסרבים
להיות שקופים

76

אחריה המבול

שיטפון התרגומים
ליצירותיה של נטליה
גינצבורג מעיד על חיוניות
ענף הספרים המקומי

דרור משעני 68